

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

1. ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗ ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΥΛΗ ΤΟΥ Α΄ ΜΕΡΟΥΣ ΤΟΥ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΥ

Σύμφωνα με τις οδηγίες του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, το εγχειρίδιο της Α΄ Λυκείου στο μάθημα των Θρησκευτικών έχει ως στόχο: α) την εισαγωγή των μαθητών “σε καίρια θεολογικά, λατρευτικά και πρακτικά θέματα που απασχόλησαν την Εκκλησία μέσα στην Ιστορία” και β) τη “βιωματική προσέγγιση των ζωτικών αυτών θεμάτων”.

Η ύλη του πρώτου μέρους του βιβλίου της Α΄ τάξης έχει σχέση με βασικές θεολογικές έννοιες. Για το λόγο αυτό είναι απαραίτητο ο εκπαιδευτικός να τις προσεγγίζει με τρόπο εύληπτο και κατανοητό από τους μαθητές.

Από τη μέχρι σήμερα πράξη φαίνεται ότι πολλοί συνάδελφοι απέφευγαν να διδάξουν το πρώτο μέρος του βιβλίου (Θεός και Ιστορία), επειδή η εκτίμηση των περισσότερων ήταν, ότι αποτελεί δύσκολο τμήμα της διδακτέας ύλης. Η πιο συνηθισμένη επεξεργασία του υλικού της εισαγωγής και του πρώτου μέρους περιοριζόταν σε επιλεκτική ανάλυση ορισμένων θεμάτων, που είχαν σχέση με την Ενανθρώπιση του Λόγου, το θάνατο και την Ανάσταση του Χριστού και το νόημα του καλού και του κακού.

Το διδακτικό υλικό που προτάσσεται, όχι χωρίς λόγο, στο σχολικό εγχειρίδιο επιδιώκει να βοηθήσει τους μαθητές να κατανοήσουν:

- Τη σχέση της Θεολογίας με τη ζωή όχι μόνο της Εκκλησίας, αλλά και με τη ζωή της ευρύτερης κοινωνίας. Να κατανοήσουν, δηλαδή, πόσο θεολογική είναι κάθε πτυχή του ανθρώπινου βίου.
- Τη σημασία της Ιστορίας για τη χριστιανική πίστη.
- Το ιστορικό γεγονός της σωτηρίας του ανθρώπου με την Ενανθρώπιση του Λόγου, το θάνατο και την Ανάστασή Του.
- Την ιστορική συνέχεια της ζωής του Χριστού μέσα στην Εκκλησία.
- Την ύπαρξη του καλού και του κακού στη ζωή των ανθρώπων και τη θεολογική απάντηση στο θέμα αυτό.

- Τις μορφές έκφρασης της θεολογικής σκέψης από το 19ο αι. μέχρι σήμερα στον ορθόδοξο και τον ευρύτερο χριστιανικό κόσμο.

1.1 Το πρόβλημα της ορολογίας

Οι μαθητές, για λόγους ανεξάρτητους από τη θέλησή τους, έχουν απομακρυνθεί από την κατανόηση βασικών θεολογικών όρων, τους οποίους, αν γνώριζαν, θα μπορούσαν να συνειδητοποιήσουν καλύτερα τη σημασία που έχουν τα Θρησκευτικά στην προσωπική τους ζωή. Αγνοούν π.χ. το πραγματικό νόημα των εννοιών Θεολογία, λατρεία, Ανάσταση, ουσία, ενέργειες, διχασμός, αμαρτία, δόγμα, θεογνωσία, διαφωτισμός. Η γνώση των μαθητών για τους περισσότερους από αυτούς τους όρους εξαντλείται σε μια εξωτερική, επιφανειακή προσέγγιση ή ακόμα στην απόδοση του νοήματός τους με μια απλή ηθικολογική φόρτιση. Το μάθημα όμως αποσκοπεί στο να βοηθήσει τους μαθητές να προσεγγίσουν σε βάθος τους παραπάνω όρους, παρέχοντάς τους τη δυνατότητα να αποκτήσουν μια οντολογική πρόσβαση σ' αυτούς με κάθε πρακτική προέκταση που θα προκύψει. Χρειάζεται, με βάση το διάλογο και τις συζητήσεις που έχει πραγματοποιήσει ο εκπαιδευτικός κατά τη διάρκεια του τριμήνου, να εξετάσει μεταξύ των άλλων και:

- το βαθμό κατανόησης της ετυμολογίας των όρων από το μαθητή,
- το βαθμό αντίληψης του νοήματός τους,
- το βαθμό ικανότητας χρήσης τους στο γραπτό και προφορικό λόγο και,
- το βαθμό κατανόησης της σημασίας τους στη διαμόρφωση στάσης ζωής.

1.2 Η αξιολόγηση των θεολογικών διδασκαλιών

Η ικανότητα του μαθητή να κατανοεί τους βασικούς θεολογικούς όρους εξυπηρετεί την αφομοίωση της διδασκόμενης ύλης. Το υλικό που πρέπει να διδαχθεί στο πρώτο τετράμηνο προσφέρει στον έφηβο μια βασική εισαγωγή στο θεολογικό υπόβαθρο της χριστιανικής πίστης με έμφαση στις διδασκαλίες, που διαφοροποιούν την Ορθόδοξη πίστη από μη χριστιανικές και δυτικοχριστιανικές αντιλήψεις.

Είναι ανάγκη να προσδιορισθεί ο βαθμός ικανότητας του μαθητή να διακρίνει τις παραπάνω διαφορές με απώτερο στόχο να κατανοήσει σε βάθος τη

δική του παράδοση, ώστε να μπορεί ελεύθερα να επιλέγει. Η καινοτομία της εργασίας που πρέπει να γίνει συνίσταται από τη μια μεριά στη συστηματοποίηση του τρόπου αξιολόγησης, όπως ορίζει το τεύχος των γενικών οδηγιών για την αξιολόγηση των μαθητών, και από την άλλη στην επικέντρωσή της στα ουσιώδη σημεία του βιβλίου, τα οποία θα βοηθήσουν το μαθητή να κατανοήσει και να εμβαθύνει στη σημασία τους για την προσωπική του ζωή.

Συγκεκριμένα θα πρέπει να προσεχθούν ιδιαίτερα:

- Ο βαθμός κατανόησης της διάκρισης ανάμεσα στη Μυθική Θεολογία, τη Φιλοσοφική και τη Θεολογία της Εκκλησίας.
- Ο βαθμός αντίληψης των τρόπων προσέγγισης του Θεού.
- Ο βαθμός κατανόησης της σχέσης Θεού και Ιστορίας και ειδικότερα της σχέσης Χριστού και Ιστορίας.
- Ο βαθμός συνειδητοποίησης της σημασίας του θανάτου και της Ανάστασης του Χριστού.
- Η ανάπτυξη της ικανότητας διάκρισης του καλού και του κακού.
- Η καλλιέργεια της ικανότητας του μαθητή να διακρίνει το διχασμό που φέρνει στην προσωπική ζωή του ανθρώπου η αμαρτία, με τη βαθύτερή της σημασία (αστοχία, αποτυχία στο να παραμένει ο άνθρωπος εικόνα του Θεού).
- Ο βαθμός κατανόησης της έννοιας της αίρεσης και της σημασίας της για τη ζωή της Εκκλησίας.
- Ο βαθμός επικοινωνίας και συναισθηματικής επαφής με ουσιώδη θέματα της Ορθόδοξης Θεολογίας, όπως Τριαδικός Θεός, αμαρτία, σωτηρία, θάνατος, Ανάσταση, καλό, κακό.

Για να καταστεί δυνατή η αφομοίωση των παραπάνω θεμάτων, θα πρέπει οι μαθητές να παροτρύνονται στην παρουσίαση ατομικών ή ομαδικών δημιουργικών εργασιών, με θέματα, τα οποία καλύπτουν όλες τις πτυχές της ύλης της εισαγωγής και του πρώτου μέρους του βιβλίου. Ενδεικτικά θέματα τέτοιου είδους εργασιών περιέχονται στο παρόν τεύχος. Θα ήταν καλό να δοθεί η πρωτοβουλία επιλογής θεμάτων και στους ίδιους τους μαθητές.

Υπογραμμίζεται ότι ο εκπαιδευτικός πρέπει να προσπαθεί να διατηρεί τις απαιτήσεις του σε υψηλό επίπεδο. Όμως είναι αυτονόητη η ανάγκη

προσαρμογής όλων των παραπάνω στα μέτρα και το βαθμό δεκτικότητας των μαθητών.

1.3. Άλλες ιδιαιτερότητες των διδακτικών στόχων στο μάθημα των Θρησκευτικών

Αν δεχτούμε ότι η αξιολόγηση του μαθητή αποτελεί την κύρια βάση προσδιορισμού του βαθμού, στον οποίο επιτυγχάνονται οι στόχοι της διδασκαλίας, τότε τίθενται σημαντικά ζητήματα ως προς μάθημα των Θρησκευτικών και ανακύπτουν πολλές ιδιαιτερότητές του σε σύγκριση προς τα υπόλοιπα σχολικά μαθήματα. Η σημαντικότερη από αυτές συνίσταται, κατά τη γνώμη μας, στην έμφαση που πρέπει να δίδεται σε μη γνωστικούς στόχους, όπως είναι ο εμπλουτισμός και η καλλιέργεια του θρησκευτικού συναισθήματος του μαθητή, η ανάπτυξη της βιωματικής προσέγγισης των διδαγμάτων της Χριστιανικής πίστης, η καλλιέργεια αξιών, ιδανικών και ηθικών αρχών, η ενίσχυση της πίστης προς το θείο και η αποδοχή της παράδοσης της Εκκλησίας, υπό τον όρο ότι γίνεται πάντα σεβαστή η ελευθερία της βούλησης και της προσωπικότητας του ατόμου.

Η αξιολόγηση της επίτευξης των στόχων αυτών δεν μπορεί να γίνει εύκολα και έγκυρα με τους τρόπους, με τους οποίους ελέγχονται συνήθως οι παραδοσιακοί γνωστικοί στόχοι της διδασκαλίας (διαγωνίσματα, κριτήρια, κλπ). Πολλοί εξάλλου διερωτούνται κατά πόσο τέτοιου είδους στόχοι μπορούν να γίνουν αντικείμενα αξιολόγησης, η οποία οδηγεί σε μετρήσεις ή εκτιμήσεις της ανθρώπινης υπόστασης και σε ποσοτικούς προσδιορισμούς της σχέσης της με το υπερβατό. Πρόκειται για ζητήματα πολύ δύσκολα, στα οποία δεν μπορούν να δοθούν μονοσήμαντες απαντήσεις.

Για τους λόγους αυτούς χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή στην αξιολόγηση των μαθητών στο μάθημα των Θρησκευτικών, εφόσον ο διδάσκων δεν επιθυμεί να παραμείνει μόνο στο τυπικό πλαίσιο του ελέγχου της κατοχής των γνωστικών στοιχείων του μαθήματος. Καλό είναι να εφαρμόζεται μια πιο σφαιρική προσέγγιση της αξιολόγησης του μαθητή. Αυτή μπορεί να επιτευχθεί με τη συνεκτίμηση πολλών παραμέτρων, που σχετίζονται με την καθημερινή συστηματική παρατήρηση των μαθητών, τη συμμετοχή τους στη διδακτική

πράξη και τη σχολική ζωή, τις συζητήσεις μαζί τους, τη σύνταξη εργασιών από αυτούς στις οποίες εκθέτουν αυθόρμητα τις σκέψεις και τις απόψεις τους, την ενασχόλησή τους με δραστηριότητες που σχετίζονται με το μάθημα και αναπτύσσονται στο πλαίσιο του σχολείου, κλπ. Αυτό σημαίνει ότι ο Θεολόγος οφείλει να διακρίνεται, ως αξιολογητής, από ευρύτητα πνεύματος και ανοικτό ορίζοντα αντιλήψεων και πρέπει να έχει πάντα κατά νου ότι τα πράγματα στο αντικείμενο, το οποίο θεραπεύει, δεν είναι τόσο ξεκάθαρα και σαφή, ως προς την αξιολόγηση τουλάχιστον, όσο σε άλλους τομείς του σχολικού προγράμματος. Πολλά θέματα, που αναφέρονται τόσο στη διδασκαλία όσο και στην αξιολόγηση στο μάθημα των Θρησκευτικών, αφήνονται στην πρωτοβουλία, την ικανότητα, τη δημιουργική φαντασία και έμπνευση του ίδιου του εκπαιδευτικού, την οποία δεν μπορούν να υποκαταστήσουν ούτε τα σχολικά εγχειρίδια, ούτε οι σχετικοί κανονισμοί ούτε και οι οδηγίες και τα παραδείγματα που περιέχονται στο τεύχος αυτό. Η διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών φέρει έντονα το βιωματικό στοιχείο και την προσωπική σφραγίδα αυτού που το διδάσκει. Η αναβάθμιση του παραπάνω μαθήματος, που μεταξύ άλλων εξαρτάται και από τον τρόπο με τον οποίο γίνεται η αξιολόγηση σ' αυτό, είναι υπόθεση όλων και καθενός χωριστά.

2. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

Το υλικό που περιέχεται στο σχολικό βιβλίο δίνει τη δυνατότητα διατύπωσης όλων των ειδών ερωτήσεων. Για να βοηθηθούν οι εκπαιδευτικοί δίνονται στη συνέχεια μερικά ενδεικτικά παραδείγματα ερωτήσεων ανάπτυξης, σύντομης απάντησης και κλειστού τύπου από την ύλη που προβλέπεται να διδαχθεί στο πρώτο τετράμηνο της Α΄ τάξης του Λυκείου.

Πριν από την παρουσίαση των παραδειγμάτων αυτών θεωρούμε αναγκαίο να τονίσουμε:

- την ανάγκη να γίνεται συνδυασμός διαφορετικών τύπων ερωτήσεων και διαφορετικών τρόπων αξιολόγησης του μαθητή (εξετάσεις με προφορικές

- γραπτές ασκήσεις, εργασίες), ώστε τα αποτελέσματα να είναι πιο έγκυρα και πιο αξιόπιστα.
- τη δυνατότητα των εκπαιδευτικών να αυτενεργούν, δημιουργώντας δικές τους ερωτήσεις, χωρίς να νιώθουν υποχρεωμένοι να χρησιμοποιήσουν όσες αναφέρονται στο παρόν φυλλάδιο ή στο σχολικό εγχειρίδιο.

2.1 Ερωτήσεις ανάπτυξης

Ο τύπος των ερωτήσεων αυτών είναι γνωστός σε όλους τους εκπαιδευτικούς. Θεωρούνται ότι δίνουν τη δυνατότητα ελέγχου του βαθμού επίτευξης όλων των διδακτικών στόχων. Οι ερωτήσεις ανάπτυξης προσφέρονται περισσότερο για τον έλεγχο της συνθετικής δημιουργικής ικανότητας και της κριτικής σκέψης του μαθητή, ενώ για τον έλεγχο των γνώσεων θα μπορούσε να γίνει χρήση και των ερωτήσεων σύντομης απάντησης και των ερωτήσεων αντικειμενικού τύπου ή συνδυασμός τους.

Πρέπει, τέλος, να σημειώσουμε ότι τα παραδείγματα των ερωτήσεων διατυπώθηκαν με βάση το πρώτο μέρος του σχολικού βιβλίου: Α. Κιμιζή, Π. Λιαλιαμπή, Β. Χριστοφορίδη, Θεολογία, λατρεία και ζωή της Εκκλησίας, Α΄ Λυκείου, εκδ. ΟΕΔΒ. Το ίδιο ισχύει και για τα κριτήρια αξιολόγησης.

Παραδείγματα

1. Αν υποθεθεί ότι είσατε παρόντες κατά τη διάρκεια του διαλόγου μεταξύ του Ιησού και της Σαμαρείτισσας, ποια θα ήταν τα προσωπικά σας συμπεράσματα;
2. Με ποιο τρόπο η λογική της “ιστορίας προσδοκιών και εκπληρώσεων” έρχεται σε αντίθεση με τη λογική του “δε γίνεται τίποτε, δεν αλλάζει ο κόσμος”;
3. Ένα σύγχρονο τραγούδι αξιοποιώντας την ορθόδοξη συνείδηση του Μακρυγιάννη αναφέρει ένα λόγο που τον εξέφραζε απόλυτα: “Κριτής κι Αφέντης είν’ ο Θεός και δραγουμάνος Του ο λαός”. Εκφράζει ο στίχος αυτός τις διδασκαλίες της Εκκλησίας; Αιτιολογήστε την άποψή σας.
4. Πώς διαμορφώνεται η σχέση Θεού και ανθρώπων μέσα στην Ιστορία;
5. Να συγκρίνετε τη βιβλική με εξωβιβλικές αντιλήψεις για την Ιστορία.

6. Ποιοι ήταν οι λόγοι αδυναμίας πολλών ανθρώπων να αποδεχτούν με βεβαιότητα την παρουσία του Θεού στην Ιστορία;
7. Πώς κατανοείτε την άποψη, ότι η Ιστορία πραγματοποιείται για τον καθένα και για το σύνολο;
8. Υπήρξε στην ανθρώπινη Ιστορία προσμονή ενός σωτήρα και πώς εκφράστηκε;
9. Να καταδείξετε με σχετικά παραδείγματα πώς η παρουσία του Χριστού στη γη εισήγαγε στην Ιστορία ένα νέο τρόπο αντίληψης του ανθρώπινου βίου.
10. Πώς θα μπορούσε ο σύγχρονος ιδιαίτερα άνθρωπος να συμμετέχει στο θάνατο του Χριστού;
11. Πώς μπορεί να καταδειχθεί η αναγκαιότητα της ανάστασης του Χριστού;
12. Υπάρχει δυνατότητα συνεργασίας του Θεού με τους ανθρώπους;
13. Να περιγράψετε το διχασμένο άνθρωπο κατά την Εκκλησία. Πόσο τον βαραίνει η ευθύνη για το διχασμό του;
14. Δίνει η Εκκλησία τη δυνατότητα αποκατάστασης του διχασμού στον άνθρωπο και πώς;
15. Κάτω από ποιες προϋποθέσεις έχουν οι άνθρωποι τη δυνατότητα να αποτελούν το Σώμα του Χριστού ως Εκκλησία;
16. Οι αιρετικές διδασκαλίες βασίζονται σε μια δική τους λογική, που συνήθως στηρίζεται στον ορθολογισμό. Μπορείτε να το αιτιολογήσετε;
17. Η Εκκλησία στηρίζει τη διαφύλαξη των αληθειών της στο λαό. Γιατί και με ποιο τρόπο;
18. Κάτω από ποιες προϋποθέσεις μπορεί ο άνθρωπος να πετύχει το καλό; Αρκούν μόνο αυτές;
19. Σε τι συνίσταται η ανεπάρκεια του ανθρώπου να πράττει το καλό; Ποια είναι η απάντηση της Εκκλησίας;
20. Ως ποιο σημείο είναι αντιφατικές μεταξύ τους οι έννοιες της γνώσης και της αγνωσίας του Θεού;

21. Η γνώση του Θεού είναι υπόθεση προσωπικής σχέσης μαζί του; Πώς πραγματοποιείται;
22. Ποια ήταν τα προβλήματα που δημιούργησε στο χώρο της ορθόδοξης ανατολής ο Ευρωπαϊκός Διαφωτισμός; Υπήρξαν θετικές ή αρνητικές απαντήσεις;
23. Ποια τα βασικά χαρακτηριστικά της Θεολογίας της ελπίδας;
24. Να καταδείξετε ότι η Θεολογία της Απελευθέρωσης έχει περισσότερο πρακτικό χαρακτήρα και λιγότερο θεωρητικό.
25. Ποια στοιχεία αποδεικνύουν ότι η Θεολογία της Απελευθέρωσης στηρίζεται στην Πολιτική Θεολογία;
26. Ποιες οι ιστορικές προκλήσεις που δέχτηκε η Ορθοδοξία τον ΙΗ΄ και ΙΘ΄ αι. στην Ελλάδα και με ποιο τρόπο αντέδρασε;
27. Τι εμποδίζει τον άνθρωπο να κάνει μια καλή πράξη;
28. Γιατί η ανθρώπινη Ιστορία θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως Ιστορία προσδοκιών και εκπληρώσεων;

2.2 Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

Με τις ερωτήσεις αυτές ελέγχουμε κυρίως:

- τις γνώσεις των μαθητών και
- το βαθμό αφομοίωσης βασικών εννοιών.

Μπορούν όμως να χρησιμοποιούνται και για άλλα είδη διδακτικών στόχων.

Παραδείγματα

1. Ο ισραηλιτικός λαός θεωρήθηκε “εκλεκτός” λαός του Θεού μέσα στην ανθρώπινη Ιστορία. Ποια είναι η σημασία του χαρακτηρισμού αυτού;
2. Ανθρωπιστικές εκδηλώσεις γίνονται στις μέρες μας καθημερινά. Θα μπορούσαν πάντοτε να χαρακτηρίζονται ως καλές πράξεις και γιατί;
3. Γράψτε με δικά σας λόγια τι σημαίνει:
  - α. βιβλικός
  - β. θεοπτία
  - γ. κλήση του Ισραήλ

4. Να αναφέρετε τρία σοβαρά, κατά τη γνώμη σας, στοιχεία, που αποδεικνύουν την παρουσία του διχασμού στη ζωή του ανθρώπου.
5. Γράψτε με δικά σας λόγια τι είναι καλό και τι είναι κακό.
6. Γιατί η απελπισία αποτελεί το σοβαρότερο εμπόδιο στη διάπραξη μιας καλής πράξης;
7. Γράψτε πέντε Έλληνες διαφωτιστές του ΙΖ΄ και ΙΗ΄ αι., που συνδύασαν την πίστη και την Επιστήμη.
8. Ποιες είναι οι πηγές της Θεολογίας;
9. Απαριθμήστε τα είδη της Θεολογίας. Ποιο απ΄ όλα νομίζετε ότι ενδιαφέρει το σύγχρονο άνθρωπο και γιατί;
10. Τι σημαίνει ο όρος “καταφατική” Θεολογία; Να επισημάνετε τρία στοιχεία καταφατικής Θεολογίας μέσα στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων.
11. Ποια η διαφορά ανάμεσα στην αποφατική Θεολογία και τη Θεολογία ως θεοπτία;
12. Είναι αρκετό να ασχολείται ένας άνθρωπος θεωρητικά με τη Θεολογία χωρίς να έχει σχέση με τη λατρεία του Θεού; Ποια είναι η εμπειρία της Εκκλησίας πάνω σ΄ αυτό;
13. Πώς κρίνετε προσωπικά την άποψη ότι ο Θεός αδιαφορεί για τον κόσμο που δημιούργησε και τον εγκαταλείπει στην πορεία του χωρίς να παρεμβαίνει;
14. Πώς αισθάνεσαι ως ένα μικρό κομμάτι της ανθρώπινης Ιστορίας, της οποίας αρχή και τέλος είναι ο Θεός;
15. Ποιος είναι για σένα προσωπικά ο Ιησούς από τη Ναζαρέτ;
16. Ένας Θεός πεθαίνει: ποιες οι αντιδράσεις σου;
17. Είναι ορατή η παρουσία του Αγ. Πνεύματος μέσα στην Εκκλησία;
18. Αν όλοι οι άνθρωποι έχουμε κληθεί (κλητοί) στη Βασιλεία του Θεού, γιατί όλος ο κόσμος δε συμμετέχει στη φανέρωσή της;
19. Αν η απελπισία είναι εμπόδιο στη διάπραξη του καλού, περιγράψτε τον τρόπο με τον οποίο επιδρά στη ζωή του ανθρώπου.
20. Αναφερθείτε σε μορφές του κακού στις διαπροσωπικές σχέσεις, που αγγίζουν περισσότερο σήμερα τους νέους.
21. Πώς είναι δυνατό η αυτογνωσία να λειτουργήσει ως μηχανισμός γνώσεως του Θεού;

22. Με ποιο τρόπο απάντησε η Ορθοδοξία στις δυτικές προκλήσεις το ΙΘ΄ αι.;
23. Υπήρχαν συγκεκριμένοι λόγοι, εξαιτίας των οποίων φοβόταν η Ορθοδοξία το δυτικό Διαφωτισμό;
24. Τι είναι η πολιτική θεολογία;
25. Θα μπορούσαν ορισμένα στοιχεία της Θεολογίας της απελευθέρωσης να ισχύσουν και σε ορθόδοξες χώρες;
26. Πώς ερμηνεύεται η ανεπάρκειά μας για το καλό;
27. Είναι αναγκαία η διάκριση ανάμεσα στην ουσία και στις ενέργειες του Θεού; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

2.3 Συνδυασμός ερωτήσεων ανάπτυξης και σύντομης απάντησης

Υπάρχουν περιπτώσεις, στις οποίες θα μπορούσαν να συνδυαστούν ερωτήσεις ανάπτυξης με ερωτήσεις σύντομης απάντησης.

Με τον τρόπο αυτό μπορούμε να ελέγξουμε πιο σύνθετους διδακτικούς στόχους, όπως π.χ. την ικανότητα ανάλυσης θρησκευτικών γεγονότων ή καταστάσεων, τη διατύπωση προσωπικών κρίσεων κ.λπ.

Παραδείγματα

1. Διαβάστε τον Κατηχητικό λόγο του Χρυσοστόμου στα κείμενα της διδακτικής ενότητας “Η Ανάσταση του Χριστού αρχή της νέας δημιουργίας” και απαντήστε στα ερωτήματα που ακολουθούν.
2. Μελετήστε τον παρακάτω Κατηχητικό λόγο του Ιωάννου Χρυσοστόμου, που διαβάζεται στο τέλος της λειτουργίας της Κυριακής του Πάσχα, και απαντήστε στις ερωτήσεις που ακολουθούν.

“Κάθε καλόγνωμος δούλος του Θεού ας μπει καταχαρούμενος στην ευφρόσυνη γιορτή του Κυρίου του... Το τραπέζι είναι γεμάτο, όλοι απολαύστε. Ο Χριστός, που σαν μοσχάρι των αρχαίων θυσιών μας προσφέρεται, είναι άφθονος. Κανένας ας μη φύγει απ’ το ναό πεινασμένος. Όλοι απολαύστε το πνευματικό συμπόσιο των πιστών. Όλοι απολαύστε τα αγαθά της καλοσύνης του Θεού. Κανένας να μην κλαίει για τη φτώχεια του, γιατί μας φανερώθηκε η Βασιλεία του Θεού, που είναι για όλους μας. Κανένας να μην οδύρεται για τις αμαρτίες του, γιατί από τον άδειο τάφο του Χριστού ανέτειλε η συγχώρηση. Κανένας να μη φοβάται το θάνατο, γιατί ο θάνατος του Σωτήρα μας

ελευθέρωσε από το θάνατο. Τον εξαφάνισε το θάνατο, αν και υποτάχθηκε σ' αυτόν. Ληλάτησε τον Άδη ο Χριστός, που κατέβηκε στα σπλάχνα του. Πίκρανε τον Άδη, όταν ο Άδης γεύθηκε τη σάρκα Του..."

α. Τι υποδηλώνει ο συγγραφέας με τις λέξεις:

- πνευματικό συμπόσιο
- φτώχεια
- ληλάτησε τον Άδη

β. Πώς μπορεί να «εξαφάνισε το θάνατο, αν και υποτάχτηκε σ' αυτόν»;

γ. Πώς κατανοείς τη φράση: «μας φανερώθηκε η βασιλεία του Θεού»;

2.4 Ερωτήσεις κλειστού ή αντικειμενικού τύπου

Πολλοί διδακτικοί στόχοι μπορούν να ελεγχθούν με τον τύπο των ερωτήσεων αυτών, οι οποίες έχουν το πλεονέκτημα της αντικειμενικής εκτίμησης της ορθότητας μιας απάντησης και της βαθμολογίας της.

Παραδείγματα

α. *Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής.*

1. Μια από τις προϋποθέσεις του καλού είναι:

(Βάλτε τη σωστή απάντηση σε κύκλο)

- α. η μελέτη συγκεκριμένων βιβλίων
- β. η αρχική επιθυμία - κίνηση προς το καλό
- γ. η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου
- δ. η υπενθύμισή του από την πολιτεία και τους κοινωνικούς φορείς

2. Τη γνώση για το Θεό αποκτούμε:

- α. Με τη μελέτη της δημιουργίας
- β. Με τη μελέτη εξειδικευμένων βιβλίων
- γ. Με προσπάθειες αυτογνωσίας
- δ. Μέσω του λόγου του Θεού
- ε. Με ειδικές πνευματικές ασκήσεις

Βάλτε σε κύκλο την περίπτωση που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση.

1. αβγ   2. βγδ   3. γδε.   4. αγδ   5. αβδ

β. Ερωτήσεις διάταξης

1. Υπάρχουν γεγονότα της ανθρώπινης Ιστορίας που βρίσκονται σε άμεση σχέση με το σχέδιο του Θεού για τη σωτηρία. Μπορείς να τα τοποθετήσεις στη σωστή τους σειρά;

Λανθασμένη σειρά

- α. Δημιουργία της Εκκλησίας
- β. Προσδοκία των προφητών
- γ. Ενανθρώπιση του Λόγου
- δ. Δημιουργία του ανθρώπου
- ε. Κλήση του Ισραήλ
- στ. Ανάσταση του Χριστού

Σωστή σειρά

- .....
- .....
- .....
- .....
- .....
- .....

γ. Ερωτήσεις αντιστοίχισης ή σύζευξης

1. Ενώστε με μια γραμμή τα στοιχεία της στήλης Α με τα στοιχεία της στήλης Β. (Σε κάθε στοιχείο της στήλης Α αντιστοιχεί ένα μόνο στοιχείο της στήλης Β. Κάποια από τα στοιχεία της στήλης Β περισσεύουν).

A

- καταφατική θεολογία
- βιβλική θεώρηση
- κλήση
- ενσάρκωση
- διχασμός
- δόγμα
- ενέργειες
- διαφωτισμός

B

- Ευγένιος Βούλγαρης
- αίρεση
- Λόγος
- Επιστήμη
- χάρη
- ευθύγραμμη πορεία
- Ισραήλ
- αμαρτία
- θάνατος
- Εκκλησία
- πλάνη
- καλό

δ. Ερωτήσεις συμπλήρωσης κενού

1. Να συμπληρώσετε τα κενά του αποσπάσματος που ακολουθεί, βάζοντας στην κατάλληλη θέση τις παρακάτω λέξεις:

νικητής, άδης, Ιησούς, Ανάσταση, θάνατος, Χριστός,
τέλος, ελευθερία, θρίαμβος, Εκκλησία, νεκρός

Ο θάνατος του Ι. Χριστού ακύρωσε την εξουσία του..... και κήρυξε το .....της παντοκρατορίας του. .... κατέβηκε ο ..... στον ..... για να κηρύξει την ..... στους ..... . Γι' αυτό το βράδυ της Μ. Παρασκευής η ..... γιορτάζει, πριν από την ....., το..... του ..... πάνω στο θάνατο.

ε. Ερωτήσεις διαζευκτικής απάντησης ή του τύπου “σωστό-λάθος”

Βάλτε ένα σταυρό στο αντίστοιχο τετραγωνάκι σε καθεμιά απ' τις παρακάτω περιπτώσεις:

	Σωστό	Λάθος
• Οι αιρετικοί είναι θύματα του ορθολογισμού τους.	☐	☐
• Ο ατομισμός δεν εμποδίζει οπωσδήποτε στη διάπραξη του καλού.	☐	☐
• Η αυτογνωσία συσκοτίζει την επιθυμία για τη γνώση του Θεού.	☐	☐
• Συμμετέχουμε στο θάνατο του Χριστού με τη βάφτισή μας.	☐	☐
• Ο Θεός είναι περισσότερο αδιάφορος για την ανθρώπινη ιστορία.	☐	☐
• Αποφατική θεολογία σημαίνει θέα του Θεού.	☐	☐

2.5 Συνδυασμός ερωτήσεων αντικειμενικού τύπου και ανοιχτής απάντησης

Με το συνδυασμό αυτών των ερωτήσεων επιτυγχάνεται ο έλεγχος της τυχαίας επιλογής της σωστής απάντησης και αξιολογούνται επιπλέον πιο σύνθετοι και πιο πολύπλοκοι στόχοι. Έτσι μειώνονται οι αδυναμίες των ερωτήσεων κλειστού τύπου (βλ. το σχετικό τεύχος των γενικών οδηγιών).

Παραδείγματα

1. Βάλτε σε κύκλο το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση και αιτιολογήστε σύντομα την επιλογή σας.

Πολλές μορφές τον ΙΗ΄ και ΙΘ΄ αι. ύψωσαν τη φωνή τους στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα ενάντια:

- α. στον χριστιανοϊσλαμικό διάλογο
- β. στην προσηλυτιστική δράση των δυτικών
- γ. στην προπαγάνδα δυτικών φιλοσόφων
- δ. στην προσηλυτιστική δράση αιρέσεων του Ισλάμ.

Αιτιολογήστε την απάντησή σας .....

.....

.....

2. Αν η παρακάτω πρόταση είναι σωστή, βάλτε ένα σταυρό στο Σωστό, αν είναι λανθασμένη, βάλτε σταυρό στο Λάθος:

Σωστό   Λάθος

Ο Διαφωτισμός δημιουργούσε τις προϋποθέσεις για να μεταβληθεί η Εκκλησία σε θεσμό.

- Αν η παραπάνω πρόταση είναι σωστή, μπορείτε να αναφέρετε πώς θα εκφραζόταν η Εκκλησία ως θεσμός;

.....

.....

.....

- Αν είναι λανθασμένη, γιατί κατά τη γνώμη σας υπήρχε έντονη αντίδραση απ' την πλευρά πολλών εκκλησιαστικών ανδρών;

.....

.....

.....

3. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

3.1 Ολιγόλεπτα κριτήρια αξιολόγησης

Ως βάση για τη σύνταξη των παρακάτω κριτηρίων αξιολόγησης ελήφθησαν υπόψη οι ακόλουθες διδακτικές ενότητες:

Υπ' αρ. 7: *Τι σημαίνει ο θάνατος του Χριστού για τον άνθρωπο και την Ιστορία.*

Υπ' αρ. 8: *Η Ανάσταση του Χριστού στην αρχή της νέας δημιουργίας.*

Στις παραπάνω ενότητες σύμφωνα με τον αρχικό σχεδιασμό του μαθήματος και την έμφαση που έδωσε ο καθηγητής σε ορισμένα σημεία θα πρέπει να αξιολογήσει:

- τη σημασία του θανάτου του Χριστού για τη σωτηρία του ανθρώπου.
- τον τρόπο συμμετοχής του ανθρώπου στο θάνατο του Χριστού.
- τη σημασία της Ανάστασης
- τη σχέση Πάθους, Ανάστασης και Ιστορίας.

Για να ελεγχθούν οι παραπάνω στόχοι προτείνονται ενδεικτικά τα παρακάτω κριτήρια:

Παράδειγμα 1ο

A. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΜΑΘΗΤΗ: .....

ΤΑΞΗ:..... ΤΜΗΜΑ: .....

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: .....

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: .....

B. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Συμπληρώστε τις ακόλουθες φράσεις.

Μονάδες

α. Η Ανάσταση του Χριστού απέδειξε ότι ο .....

αποδείχθηκε ο έσχατος εχθρός του ανθρώπου. (2)

β. Ο Χριστός με τη σταυρική του θυσία θέλησε να

..... τον άνθρωπο. (2)

2. Σημειώστε με ένα X τη σωστή απάντηση.

Μονάδες

- α. Ο Χριστός θέλησε να δεχτεί ολόκληρη την ανθρώπινη φύση από τη γέννηση ως το θάνατο για να: (2)
- αποκτήσει εμπειρία της ανθρώπινης φύσης
  - εξουδετερώσει τη φθορά σε όλες τις φάσεις της
  - μπορέσει να αγαπήσει τον άνθρωπο
- β. Η εξουσία του θανάτου πάνω στον άνθρωπο είναι: (2)
- μόνιμη
  - προσωρινή
  - σχετική
  - μόνιμη, αλλά σχετική
- γ. Η συμμετοχή μας στο Σταυρό του Χριστού γίνεται έντονα αισθητή: (2)
- σε καιρούς πολέμων
  - σε καιρούς κοινωνικών επαναστάσεων
  - σε καιρούς διωγμού της πίστης
  - σε καιρούς διωγμού των ηγετών

3. Κλείσε σε ένα κύκλο την ορθή απάντηση που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις παρακάτω ερωτήσεις:

- α. Η παρουσία της Εκκλησίας στον κόσμο αποτελεί μια επιβεβαίωση της Ανάστασης του Χριστού.
Ναι Όχι (1)
- β. Το γεγονός της Ανάστασης του Χριστού έδωσε ένα πρώτο χτύπημα στη φθορά.
Ναι Όχι (1)
- γ. Ο προσωπικός καθημερινός μας αγώνας κατά της αμαρτίας μας δίνει τη δυνατότητα συμμετοχής στο θάνατο του Χριστού.
Ναι Όχι (1)

δ. Τον Ιησού οδήγησε στο Σταυρό η διαφθορά ενός και μόνο ανθρώπου.

Ναι

Όχι

(1)

4. Διαβάστε το παρακάτω κείμενο και απαντήστε στα ερωτήματα που ακολουθούν:

“Η φθορά που μας είχε βρει, δεν ήταν απέξω από το σώμα μας, αλλά μέσα του είχε εισβάλει κι ήταν ανάγκη να διεισδύσει μέσα του (στο σώμα) η ζωή ως αντίδοτο της φθοράς, ώστε, όπως ο θάνατος πραγματοποιήθηκε μέσα μας, έτσι και η ζωή να πραγματοποιηθεί μέσα σ’ αυτό (το σώμα) ... Γι’ αυτό, κατά φυσικό λόγο, ο σωτήρας μας φόρεσε σώμα, ώστε, αφού (στο πρόσωπό Του) συνυφανθεί το σώμα με τη ζωή, να μη μένει πλέον, ως θνητό, υποταγμένο στο θάνατο, αλλά ντυμένο πια τώρα την αθανασία, να παραμένει αθάνατο, αφού αναστηθεί...”

(Μ. Αθανασίου, Λόγος περί ενανθρωπίσεως του Λόγου)

α. Τι εννοεί ο Μ.Αθανάσιος με τη λέξη φθορά;

β. Πώς νοηματοδοτούνται οι λέξεις ζωή, θάνατος; Έχουν, κατά τη γνώμη σας, οι λέξεις αυτές πρακτική σημασία για το σημερινό άνθρωπο;

γ. Η λέξη αθανασία σημαίνει (Βάλτε ένα σταυρό στη σωστή απάντηση):

- να μην πεθαίνει κανείς σωματικά;
- να μην πεθαίνει κανείς πνευματικά;
- και τα δύο πιο πάνω;

(6)

Παράδειγμα 2ο

A. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΜΑΘΗΤΗ: .....

ΤΑΞΗ:..... ΤΜΗΜΑ: .....

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: .....

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: .....

B. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Βάλτε σε κύκλο το γράμμα, που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση:

- Ο Ιησούς Χριστός ήταν αναγκαίο να αναστηθεί για να:
  - α. διακηρύξει την παντοδυναμία Του
  - β. καταργήσει κάθε άλλη θρησκευτική ιδέα
  - γ. εκδικηθεί τους σταυρωτές Του
  - δ. καταργήσει το θάνατο(2)

- Ο Χριστός έχει ονομασθεί από τους πατέρες της Εκκλησίας:
  - α. νέος προφήτης
  - β. νέος Αδάμ
  - γ. νέος σωτήρας
  - δ. νέος άνθρωπος(2)

- Η προσδοκία της Ανάστασης των νεκρών είναι ταυτόχρονα:
  - α. προσδοκία δημιουργίας μιας καινούργιας θρησκείας
  - β. ελπίδα για μια μακρόχρονη παύση των πολέμων
  - γ. προσδοκία αφθαρτοποίησης της ύλης
  - δ. ελπίδα μακρόχρονης παύσης του κακού γενικά(2)

- Η οριστική εξαφάνιση του κακού:
  - α. έχει ήδη συντελεσθεί
  - β. θα γίνει στους έσχατους καιρούς με την επικράτηση της Βασιλείας του Θεού

γ. συντελείται κατά την τελετή της Ανάστασης
δ. έχει συντελεσθεί και απομένει να γίνει αποδεκτή
από τους ανθρώπους. (2)

- Βάση του αποστολικού έργου ήταν το κήρυγμα:
  - α. για την Ενανθρώπιση του Χριστού.
  - β. για τα Πάθη του Χριστού.
  - γ. για την Ανάσταση του Χριστού.
  - δ. για το Πάσχα των Εβραίων.
  - ε. για τα πάθη του Ισραηλιτικού λαού. (2)

- Στη βυζαντινή εικόνα της Ανάστασης του Χριστού:
  - α. ο Χριστός παριστάνεται ως τροπαιούχος ασπροντυμένος με ένα κόκκινο λάβαρο στο χέρι.
  - β. ο Χριστός κρατώντας από τον καρπό του χεριού τον Αδάμ τον σύρει έξω από τον Άδη.
  - γ. ο Χριστός λευκοντυμένος ευλογεί κρατώντας το σταυρό. (2)

2. Διαβάστε τον παρακάτω ύμνο και απαντήστε στα ερωτήματα που ακολουθούν:

*«Θανάτου εορτάζομεν νέκρωσιν,
άδου την καθαίρεσιν,
άλλης βιοτής, της αιωνίου, απαρχήν
και σκιρτώντες υμνούμεν τον αίτιον
τον μόνον ευλογητόν των Πατέρων,
Θεόν και υπερένδοξον».*

- α. Πώς κατανοείται η «νέκρωσις του θανάτου»;
- β. Πού αποδίδεται η βεβαιότητα, με την οποία εκφράζεται ο συγγραφέας του ύμνου; (8)

3.2 Κριτήρια για ωριαία εξέταση

Πολλές φορές μέσα από τα ολιγόλεπτα τέστ είναι δύσκολο να έχει κανείς μια πλήρη εικόνα των δυνατοτήτων των μαθητών και του βαθμού αφομοίωσης της διδακτέας ύλης. Σε μια ωριαία γραπτή δοκιμασία, με συνδυασμό μεγαλύτερου αριθμού διαφορετικού τύπου ερωτήσεων (αντικειμενικού τύπου, σύντομης απάντησης, ανοιχτού τύπου), είναι δυνατό:

- α. να αξιολογηθούν οι διδακτικοί στόχοι, που απαιτούν περισσότερο χρόνο,
- β. να ελεγχθεί σε μεγαλύτερη έκταση και βάθος η κατανόηση της θεολογικής ορολογίας
- γ. να υπάρξει μεγαλύτερη εγκυρότητα της γραπτής δοκιμασίας, αφού χρησιμοποιούνται διάφοροι τρόποι αξιολόγησης.

Στη συνέχεια παρατίθενται δύο ενδεικτικά παραδείγματα ωριαίας εξέτασης, τα οποία έχουν συνταχθεί με βάση τις διδακτικές ενότητες 1 - 17.

Παράδειγμα 1ο

A. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΜΑΘΗΤΗ: .....

ΤΑΞΗ:..... ΤΜΗΜΑ: .....

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: .....

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: .....

B. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Γνώση

Μονάδες

1.1 Γνώση θρησκευτικής ορολογίας

Συμπληρώστε τις ακόλουθες φράσεις:

- Η θεολογία που προσπαθεί να προσεγγίσει την έννοια του Θεού λέγοντας τι δεν είναι ο Θεός λέγεται ..... θεολογία. 0,5
- Η συμπύκνωση της ιστορικής και πνευματικής εμπειρίας της Εκκλησίας βρίσκεται μέσα σε κάθε ..... της. 0,5
- Το απύθμενο βάθος του Θεού ονομάζεται ..... του Θεού. 0,5

- Σε απραξία και αυτοπαράιτηση από την επιλογή του καλού
μάς καλεί η 0,5
  - Η θεία Χάρη είναι:
    - ιδιότητα του Θεού
    - θεολογικός χαρακτηρισμός για το Θεό
    - ενέργεια του Θεού
    - ηθικός προσδιορισμός του Θεού 0,5
  - Θεοπτία σημαίνει:
    - έργο του Θεού
    - στάση του Θεού
    - θέα του Θεού
    - βλέμμα του Θεού 0,5
- 2. Γνώση θεολογικών διδασκαλιών**
Σημειώστε ένα X στην ορθή απάντηση:
- Η συμπλήρωση ορισμένων προϋποθέσεων για την
πραγματοποίηση της θείας Ενσαρκώσεως χαρακτηρίζεται ως:
    - το πλήρωμα της Εκκλησίας
    - το πλήρωμα του χρόνου
    - το πλήρωμα του χώρου
    - η συμπλήρωση της προθεσμίας 0,5
  - Συμμετέχουμε στο θάνατο του Χριστού με:
    - την ένταξή μας σε ηθικοθρησκευτικούς συλλόγους
    - τον εντοπισμό των κοινωνικών προβλημάτων
    - την ένταξή μας στο Σώμα Του - την Εκκλησία
    - την ένταξή μας σε φιλανθρωπικές δραστηριότητες 0,5
  - Η Ανάσταση του Χριστού:
    - κατάργησε το θάνατο
    - εγκαινίασε την πιθανότητα κατάργησης του θανάτου.
    - κατάργησε το θάνατό Του αποκλειστικά
    - εγκαινίασε μια μικρή ελπίδα αιώνιας ζωής 0,5
  - Κέντρο της ιστορίας είναι:
    - ο άνθρωπος

- ο Χριστός
  - η Εκκλησία
  - το πνεύμα
  - τα συγκεκριμένα πρόσωπα που κινούν τα νήματα της Ιστορίας. 0,5
- Κλείστε σε ένα κύκλο την ορθή απάντηση που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις παρακάτω ερωτήσεις:
    - α. Η θεία Χάρη χαρίζει στον άνθρωπο δύναμη, ώστε φοβούμενος το κακό να το ξεπερνάει.

Ναι	Όχι	0,5
-----	-----	-----
    - β. Η βαθιά γνώση του εαυτού μας δίνει τη δυνατότητα να γνωρίσουμε και το Θεό.

Ναι	Όχι	0,5
-----	-----	-----
    - γ. Η θέληση του Θεού είναι να υπάρχει και το κακό στον κόσμο ως προϊόν της δημιουργίας.

Ναι	Όχι	0,5
-----	-----	-----
    - δ. Η αίρεση είναι αποτέλεσμα αποκλειστικά θρησκευτικής ευαισθησίας και φαινόμενο, που παρατηρείται στις κατώτερες κοινωνικές τάξεις.

Ναι	Όχι	0,5
-----	-----	-----
  - Συμπληρώστε τα κενά των ακόλουθων φράσεων:
 Ο Θεός είναι παντελώς, άγνωστος ως προς .....
 του. Παρόλα αυτά παραμένει πάντοτε προσιτός ως προς τις ..... του. 1
  - Η βιβλική θεώρηση της Ιστορίας έρχεται σε αντίθεση με την εξέλιξη του ανθρώπινου πολιτισμού; Αιτιολογήστε την άποψή σας. 6
  - Αν “η είσοδος του Θεού μέσα μας γίνεται με τα μυστήριά Του και με τη θεία Χάρη”, δε δεσμεύεται με τον τρόπο αυτό η ελευθερία του ανθρώπου; Αιτιολογήστε την άποψή σας. (Γράψτε την απάντησή σας σε χωριστή σελίδα).

Παράδειγμα 2ο

A. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΜΑΘΗΤΗ: .....

ΤΑΞΗ:..... ΤΜΗΜΑ: .....

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: .....

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: .....

B. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Γνώση

Μονάδες

1.1 Γνώση θεωριών και τάσεων

Συμπληρώστε τα κενά των ακόλουθων φράσεων:

- α. Μετά το ΙΖ΄ αιώνα η Ορθοδοξία δέχτηκε την επίδραση της ..... Θεολογίας. Σ' αυτό βοήθησαν πολλοί λόγιοι, οι οποίοι είχαν επηρεαστεί από το κίνημα του 1
- β. Μετά την επισήμανση πολλών θεολογικών ρευμάτων στο χώρο της ..... και της ..... Εκκλησίας γεννήθηκαν καινούρια θεολογικά ..... τα οποία φανερώνουν την έντονη ανησυχία για την υπάρχουσα κοινωνική, θρησκευτική και πολιτική κατάσταση των λαών. 1
- γ. Οι εκπρόσωποι της Θεολογίας της ..... προσπάθησαν να δώσουν μια νέα προοπτική στις σχέσεις της ..... με το σύγχρονο κόσμο. 1
- δ. Πλήθος από ιδεολογήματα με πολλά στοιχεία αλήθειας και έντονο το προσωπικό στοιχείο στη θεώρηση του κόσμου περιέχει η ..... θεολογία. 0,5
- ε. Η βιβλική άποψη για τη σχέση Θεού και ιστορίας στηρίζεται στην αντίληψη ότι η πορεία του κόσμου είναι..... 0,5

2. Κατανόηση

Μονάδες

2.1 Εμβάθυνση

Πώς θα μπορούσε να ερμηνευθεί το γεγονός, ότι οι άγιοι και οι πνευματικοί άνθρωποι στο χώρο της Εκκλησίας συνδύασαν την εμπειρία του Θεού με τη μετάνοια; (Σημειώστε την απάντηση που θεωρείτε ορθή).

- Προσεύχονταν να τους συγχωρεθούν οι αμαρτίες τους.
- Έκαναν αγώνα προσωπικής κάθαρσης.
- Επιβεβαίωναν τα ατομικά τους ηθικά κατορθώματα.
- Αναζητούσαν επίμονα αυτό που δεν μπορούσαν να ανακαλύψουν πουθενά.

1

2.2 Τα δόγματα της Εκκλησίας εκφράζουν στο βάθος τους:

- Μια απόλυτη αλήθεια, που δεν επιδέχεται καμιά αμφισβήτηση.
- Μια άποψη, που αποτελεί την επίσημη ιδεολογία της.
- Μια αλήθεια - καταστάλαγμα της πνευματικής πορείας και του αγώνα της.

1

2.3 Προέκταση

Αν ο Χριστός δεν ανασταίνόταν θα μπορούσαμε να κάνουμε λόγο για τη σωτηρία του κόσμου;

- Αναμφίβολα ναι, αφού η Ανάστασή Του αφορά στον ίδιο και μόνο.
- Αποκλείεται, επειδή γι' αυτό και μόνο αναστήθηκε.
- Ναι, διότι όλο το βάρος της σωτηρίας του κόσμου πέφτει στο γεγονός της Ενανθρώπισης.
- Η σωτηρία του κόσμου είναι ένα γενικότερο θέμα άσχετο από τη ζωή του Χριστού.

1

3. Με ποιο τρόπο είναι δυνατό να συντελεσθεί η αποκατάσταση της ενότητας της διχασμένης ανθρώπινης φύσης; (Γράψτε την απάντησή σας σε χωριστή σελίδα). 6
4. Να σχολιάσετε την άποψη ότι η απελπισία είναι σοβαρό εμπόδιο στη διάπραξη μιας καλής πράξης. (Γράψτε την απάντησή σας σε χωριστή σελίδα). 6

Παράδειγμα 3ο

A. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΜΑΘΗΤΗ: .....

ΤΑΞΗ:.....ΤΜΗΜΑ: .....

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: .....

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: .....

B. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ανάλυση

Μονάδες

1.1 Γνωρίζοντας τον τρόπο, με τον οποίο επέδρασε ο Διαφωτισμός στις περιοχές της Ορθόδοξης Εκκλησίας ποια αρνητικά στοιχεία εντοπίζετε;

α.....

β.....

γ.....

1

1.2 Συμπληρώστε τις ακόλουθες προτάσεις:

Ό,τι ήταν για τους Εβραίους ο Μεσσίας ήταν για τη Σαμαρείτισσα ο .....

Την ευθύνη που είχαν οι μαθητές του Χριστού για την τήρηση της Αλήθειας Του, έχει σήμερα ο ..... του.

Ό,τι πετύχαινε ένας αιρεσιάρχης με τη γνώση του μπορεί να πετύχει οποιοσδήποτε άνθρωπος με τον ..... του.

0,5

2. Σύνθεση

2.1 Περιγράψτε σε χωριστή κόλλα με το δικό σας τρόπο μέσα σε λίγες γραμμές το διχασμένο άνθρωπο.

1

2.2 Πως θα σχεδιάζατε τη φράση “Θεός - Ιστορία - κόσμος - εγώ”;

0,5

2.3 Αντιστοιχίστε τις παρακάτω έννοιες ή πρόσωπα:

Κοραής	Αλήθεια	
Αυτογνωσία	Ιστορία	
Απελπισία	Κέντρο του κόσμου	
Δόγμα	Μετοχή στο θάνατο Χριστού	
Χριστός	Θεολογία	Απελευθέρωσης
Ενσάρκωση	Διαφωτισμός	
Θεοπτία	Λατρεία	
Προφήτες	Αγώνας	
Βάπτισμα	Αμαρτία	
Φτωχολογία	Γνώση του Θεού	
	Θέα του Θεού	
	Κλήση	0,5

3. Αξιολόγηση

3.1 Χαρακτηρίστε με ένα επίθετο τους τρεις θεολογικούς δρόμους:

- Καταφατική θεολογία.....
- Αποφατική θεολογία.....
- Θεολογία ως θεοπτία..... 0,5

3.2 Ένα αρνητικό περιβάλλον

- Θα μπορούσε να είναι εμπόδιο στη διάπραξη του καλού.
- Είναι εμπόδιο στη διάπραξη του καλού.
- Δεν αποτελεί εμπόδιο στη διάπραξη του καλού. 0,5

3.3 Η Εκκλησία είναι:

- Μια θρησκευτική οργάνωση
- Μια κοινωνική οργάνωση με θρησκευτικό χαρακτήρα
- Ένας κρατικός θεσμός
- Ένας θείος και ανθρώπινος οργανισμός
- Μια ανθρώπινη οργάνωση με ποικίλες δραστηριότητες. 0,5

4. Αναπτύξτε σε χωριστή κόλλα τις παρακάτω ερωτήσεις.
- α. Πως κρίνετε τη συνειδητοποίηση των θεολογικών λαθών στο χώρο της Δύσης; Έχει επιπτώσεις στη ζωή των ανθρώπων; 5
  - β. Πως κατανοείς την άποψη ότι στην ιστορία της σωτηρίας κανένα «εγώ» δεν μπορεί να λειτουργήσει ανεξάρτητο, ξένο προς το «εσύ»; Έχεις τη δυνατότητα να το διαπιστώσεις στην προσωπική σου Ιστορία; 5
  - γ. Πως καταδεικνύεται ότι ο Χριστός είναι το κέντρο της Ιστορίας; 5

Παράδειγμα 4ο

A. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΜΑΘΗΤΗ: .....

ΤΑΞΗ:..... ΤΜΗΜΑ: .....

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: .....

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: .....

B. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιοι είναι οι θεολογικοί δρόμοι για την προσέγγιση της αλήθειας του Θεού; Αναπτύξτε έναν από αυτούς.

Μονάδες 5

2. Βάλτε σε κύκλο το γράμμα που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση και αιτιολογήστε σύντομα την επιλογή σας.

- Ο Θεός στη σχέση του με την Ιστορία:
  - α. είναι δημιουργός της, αλλά την αφήνει να εκτυλιχθεί ελεύθερα, διαφορώντας για τις λεπτομέρειές της.
  - β. την έθεσε σε τέτοια κίνηση, ώστε να εκτυλίσσεται μέσα από πολλαπλούς κύκλους.
  - γ. παραμένει κύριος της ευθύγραμμης φοράς της με στόχο τη γενική ανακαίνισή της.

Αιτιολογήστε την απάντησή σας: .....

.....

Μονάδες 5

3. Επισημάνετε τρόπους, με τους οποίους συντελείται η εκτροπή του ανθρώπου και της Ιστορίας του από τη φυσιολογική φορά τους.

Μονάδες 5

4. Η αυτογνωσία είναι δυνατό να οδηγήσει τον άνθρωπο κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις στη γνώση Θεού; Διατυπώστε την άποψή σας.

.....

.....

Μονάδες 5

4. ΕΡΓΑΣΙΕΣ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Οι εργασίες και οι ασκήσεις που χρειάζεται να δώσει ο Θεολόγος πάνω στο μάθημα έχουν ως στόχο κυρίως να ασκήσουν το μαθητή στο να βλέπει με κριτικό μάτι τα θέματα και προβληματιζόμενος να μάθει να στοχάζεται και να παρακινείται να τα βιώνει. Δεν ενδιαφέρει τόσο να προχωρεί σε μια ψυχρή και ακαδημαϊκή εξάσκηση, όσο να μπορέσει με τον καιρό να κατανοήσει, ότι τα θέματα του μαθήματος των Θρησκευτικών της τάξης του έχουν σχέση με τη ζωή, με την ποιότητα της ζωής και δεν είναι απλώς κατάλοιπα ενός «ένδοξου παρελθόντος».

Γι' αυτό το λόγο οι εργασίες και οι ασκήσεις πρέπει να ανταποκρίνονται στην παραπάνω θέση και θα πρέπει να επιστρατεύουν τη φαντασία και την πρωτοτυπία.

Ας υποθέσουμε ότι διδάξαμε τη διδακτική ενότητα 3. Παρά το ότι αντικειμενικά είναι μια θεωρητική διδακτική ενότητα, έχει πολλές πρακτικές προεκτάσεις και θα μπορούσε ο καθηγητής να δώσει την ευκαιρία να ασκηθούν οι μαθητές σε ποικίλα θέματα, που τους αφορούν άμεσα.

Ενδεικτικά θέματα εργασιών -ασκήσεων για το σχολείο ή το σπίτι

1. Δίνεται στους μαθητές μια από τις ευχές της Θ.Λειτουργίας (Αναφορά) και καλούνται να επισημάνουν στοιχεία καταφατικής ή αποφατικής Θεολογίας.
2. Οι μαθητές καλούνται να συζητήσουν στο διάλειμμα με καθηγητές τους και συμμαθητές τους για το Θεό και να επισημάνουν σημεία της συζήτησης, που μαρτυρούν στοιχεία καταφατικής ή και αποφατικής Θεολογίας.
3. Μέσα από τη λογοτεχνία και την ποίηση να βρεθούν στοιχεία καταφατικής ή αποφατικής Θεολογίας και να αναλυθεί ο τρόπος, με τον οποίο οι συγγραφείς συνέλαβαν το πρόσωπο του Θεού.
4. Από το βιβλίο του π. Σωφρονίου, «Ο Γέρων Σιλουανός», να παρατεθούν στους μαθητές σύντομα κείμενα, που προδίδουν τη σχέση του με το Θεό μέσω της θεοπτίας και να σχολιασθούν.

5. Η ίδια εργασία με την παραπάνω μπορεί να γίνει με κείμενα από τη ζωή του Γέροντος Παΐσιου, του π. Ιακώβου Τσαλίκη, του Γέροντος Πορφυρίου, προσώπων που έζησαν στις μέρες μας.
6. Να καταγραφεί μια συζήτηση γύρω απ' την εμπειρία του Θεού με τον ιερέα της ενορίας των παιδιών.
7. Να κληθούν οι μαθητές να εκφράσουν γραπτά ποιος απ' τους τρεις θεολογικούς δρόμους θα τους εξέφραζε και γιατί.

5. ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

Το μάθημα των Θρησκευτικών προσφέρεται πολύ στη εκπόνηση συνθετικών εργασιών είτε ατομικών, είτε ομαδικών. Σχετικά με την αξιολόγησή τους έχει γίνει λόγος στο τεύχος των γενικών οδηγιών.

Χρειάζεται να εθισθούν οι μαθητές στη συνθετική εργασία, επειδή μέχρι τώρα, κατά γενικό κανόνα, ως εργασία θεωρούνταν η παρουσίαση και ταξινόμηση διαφόρων πληροφοριών γύρω από ένα θέμα.

Το υλικό της διδακτέας ύλης του πρώτου τριμήνου προσφέρεται στη σύνθεση:

- μικρών μελετών πάνω σε διάφορα θέματα
- βιογραφιών ιστορικών προσώπων
- δημοσκοπικών ερευνών
- καταγραφής ανθρώπινων βιωμάτων πάνω σε διάφορα θέματα.

Ο καθηγητής δίνοντας βιβλιογραφικές πληροφορίες θα πρέπει να υποδεικνύει τον τρόπο σύνθεσης και καταγραφής της εργασίας και ταυτόχρονα να αφήσει τους μαθητές να αυτενεργήσουν και ελεύθερα να συνθέσουν το υλικό τους.

Ενδεικτικά θέματα συνθετικών - δημιουργικών εργασιών

1. Ο λόγος για το Θεό στους μύθους των αρχαίων Ελλήνων.
2. Μυθική Θεολογία με βάση μια ραψωδία του Ομήρου.
3. Λόγος θεολογικός με βάση τρεις Ψαλμούς του Δαβίδ.
4. Ένα «γράμμα» για το Θεό της Αγάπης (με βάση την Α' Επιστολή Ιωάννου).

5. Ποιός πραγματοποιεί σήμερα το “υπέρ Χριστού πάσχειν”; (μια έρευνα).
6. Πόσο πιστεύει ο σημερινός άνθρωπος στην Ανάσταση του Χριστού και στη μελλοντική ανάσταση των νεκρών; (μια έρευνα).
7. Ένα διήγημα με θέμα το διχασμένο άνθρωπο σήμερα.
8. Μια έρευνα για τις αιρέσεις σήμερα.
9. Διαστάσεις του κακού (μια έρευνα, ένα διήγημα, ένα θεατρικό σκετς).
10. Η ζωή και το έργο του αγίου Γρηγορίου Παλαμά.
11. Η ζωή και το έργο λογίων ανδρών του υπόδουλου γένους, όπως π.χ. Ανθίμου Γαζή, Αθανασίου Παρίου, Βενιαμίν Λεσβίου, ή προσώπων που έζησαν στην περιοχή κάθε σχολικής κοινότητας.
12. Η Θεολογία της απελευθέρωσης και οι εκπρόσωποί της.